

Erfinpassingsplan Bruins, Molenwijk 11 in Smilde

Ten behoeve van functieverandering van het erf

Colofon

Erfinpassingsplan
Bruins, Molenwijk 11 in Smilde

Ten behoeve van functieverandering van het erf

Uitgevoerd door:
Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever : Van Westreenen
Contactpersoon: dhr. B. Wopereis

Projectnummer en versie: 759, versie 1.0		Status: concept
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 20 april 2016
Ligging projectgebied: Molenwijk 11 te Smilde		

Correspondentieadres:
Postbus 206
7480 AE Haaksbergen
info@natuurbankoverijssel.nl

@natuurbankOverijssel

1. Inleiding

De heer R. Bruins heeft de gemeente Midden-Drenthe verzocht om de bestemming van het erf op het adres Molenwijk 11 een agrarische bestemming te geven. Hij is voornemens een pioenrozenkwekerij te starten. Onderdeel van deze ruimtelijke procedure is het opstellen van een landschappelijk inpassingsplan van het nieuwe erf. In voorliggend rapport wordt een concreet voorstel voor landschappelijke inpassing gepresenteerd. Het inpassingsplan is opgesteld op basis van een analyse van het historische- en huidige landschapsbeeld, abiotische omstandigheden en ruimtelijke kwaliteit. Behalve een verbeelding van de landschappelijke inpassing, wordt tevens ingegaan op de te nemen beheer- en inrichtingsmaatregelen om tot het wenselijke eindbeeld te komen.

2. Ligging van het plangebied

Het plangebied ligt aan de Molenwijk 11, het ligt in het buitengebied, net ten noorden van Smilde. Op onderstaande kaart wordt de ligging van het plangebied in de omgeving weergegeven.

Ligging van het plangebied in de omgeving. Bron: Provincie Drenthe.

3. Landschap

3.1 Ontstaansgeschiedenis van het landschap

De basis voor het huidige Drenthe wordt gelegd in deze ijstijd. De zuidelijke begrenzing van het landijs is niet exact bekend, maar ligt waarschijnlijk in de omgeving Noord-Groningen en Terschelling.

In Drenthe is sprake van smeltwaterafzettingen, bestaande uit onder andere potklei en zeer fijne 'glimmerhoudende' zanden. Dit zand uit de zogenaamde formatie van Peelo kent vrijwel iedereen. Het is het bekende zandbakzand, dat als het droog is, glinstert door de vele kleine schubjes mica die tussen de zandkorrels zitten. Het Peelozand is onder andere te vinden aan de oppervlakte op het Ballooërveld bij Rolde.

De vette potklei uit de formatie van Peelo komt alleen voor ten noorden van de lijn Bovensmilde - Anreep - Rolde - Eext. De klei is destijds afgezet door smeltwater van gletsjers in stroomgeulen en bekkens. De potklei was erg geschikt voor het bakken van aardewerk. De monniken van het klooster van Aduard hebben dat in de middeleeuwen uitgebuit. In Noord-Drenthe, bij De Kleibosch in Roderwolde,

dolven zij potklei om er kloostermoppen van te bakken in veldovens. Welke gebruikt werden voor de bouw van onder andere kloosters en kerken. Fijne smeltwaterafzettingen komen voor in heel Drenthe, m.u.v. het gebied zuidwestelijk van de lijn Hogeveen - Ruinen - Diever. De elsterafzettingen vormen de basis voor de huidige geologische opbouw van Drenthe.

Saalien 300.000 – 130.000 v. Chr.

De periode 300.000 – 130.000 v. Chr. wordt de laatste grote ijstijd genoemd. Drenthe ligt verscholen onder een pakket landijs van honderden meters dik. De Hondsrug en de Havelterberg zijn stuwwallen uit het Saalien en de gletsjers voerden uit Scandinavië grote hoeveelheden klei, zand, leem en stenen mee naar Drenthe. Het dooiproces vindt in fasen plaats en uiteindelijk blijven er een dikke laag kleileem en veel keien achter. De achtergebleven keien werden onder andere gebruikt door de hunebedbouwers. Daarnaast worden brede en diepe oerstroomdalen van Hunze en Vecht worden gevormd. Bij de Emmerschans is dit oerdal ca. 6 kilometerbreed en ruim 20 meter diep; bij het Zuidlaardermeer is het ruim 10 kilometer breed en ruim 45 meter diep.

De oudste bewoningssporen in Nederland dateren uit de laatste grote ijstijd. In de groeve Belvédère bij Maastricht zijn bij archeologische opgravingen vele vuurstenen werktuigen en afvalmateriaal van de pre-neanderthalers gevonden, daterend uit 225.000 – 250.000 jaar geleden. In Drenthe zijn helaas geen vondsten uit deze periode bekend.

IJstijden

Gletsjers drongen ongeveer 200.000 jaar geleden vanuit Scandinavië Nederland binnen. Het was toen zo koud dat de grond tot grote diepte stijf bevroren was. Via Noord-Duitsland en Noord-Nederland schoven de enorme gletsjers Drenthe binnen. Een reusachtige ijstong schoof langzaam naar het zuiden. Deze ruim 200 meter dikke ijskap drukte de bevroren ondergrond zijdelings en naar voren weg. Met als gevolg dat de ondergrond als grote platen dakpansgewijs op elkaar werd gestapeld. Zo ontstonden aan de zijanten van de gletsjer stuwwallen zoals die van de Hondsrug en bij Havelte.

Het Drentse landschap is ontstaan uit een permanent samenspel tussen bodemprocessen, klimaatschommelingen en menselijke invloeden. De geschiedenis van de mens in Drenthe begint in de laatste ijstijd. Helaas zijn er maar weinig bewoningssporen zichtbaar en de invloed van de mens op het landschap is in deze periode nog zeer beperkt. In de duizenden jaren daarna neemt deze invloed geleidelijk toe. Drenthe wordt meer en meer een cultuurlandschap.

Na de middeleeuwen groeit geleidelijk de beïnvloeding van de mens op het landschap. Planten en dieren zagen hierdoor de kans zich aan te passen aan het cultuurlandschap. Op de hoge zandgronden ontstond het Esdorpenlandschap. Het tempo van de veranderingen werd eeuwenlang geremd door de beperkingen van de technische middelen. Wel veranderden in de 18e eeuw grote delen van Drenthe met de sterke opkomst van de schapenhouderij in uitgestrekte heidevelden. Ook ontstaan door overbegrazing en het steken van plaggen grote zandverstuivingen.

Aan het eind van de 19e eeuw nam de druk van de mens op de natuur een radicale wending, ingeluid door de uitvinding van de kunstmest. De kunstmest maakte het gebruik van schapenmest en heideplaggen overbodig. De grote schaapskudden verdwenen en heidevelden verloren hun functie als graasgrond. Kunstmest maakte het zelfs mogelijk om heidevelden om te zetten in akkergrond. Inmiddels was men al druk bezig met het ontginnen van het veen en grote delen van Drenthe werden op de schop genomen. Het veenlandschap werd door de aanleg van kanalen en wijken en de omzetting tot akkerbouwland volledig veranderd.

Vanaf 11.000 v. Chr. in het Holoceen zet de klimaatverbetering definitief door. De voortdurende stijging van de zeespiegel leidt op het land tot stijging van het waterpeil van de rivieren en het grondwater. De toendra-achtige vegetatie wordt geleidelijk vervangen door vegetatie uit meer gematigde klimaatzones. Vanuit het zuiden rukken bomen als de Berk, Grove den en Jeneverbes op. Later volgen de Hazelaar, Linde, Eik en Iep. Bij toenemende temperatuur en vochtigheid zet dit proces zich gestaag door.

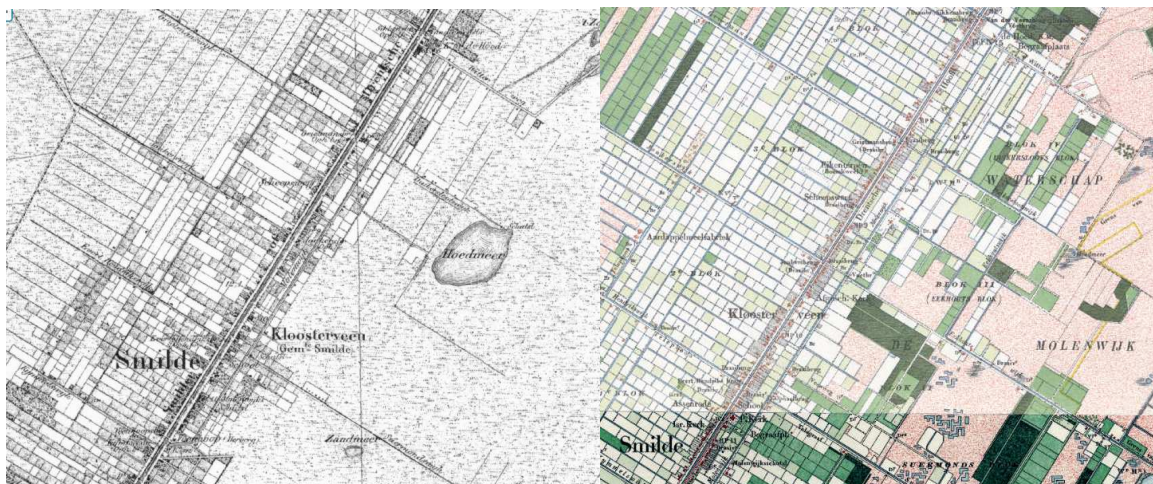
De ontwikkeling van het Drentse biotoop is een permanent en dynamisch proces, waarbij condities als vochtigheid, zaadverspreiding, bodemrijpingsprocessen, onderlinge soortenconcurrentie en vermogen tot aanpassing de doorslag geven. De mens vestigt zich definitief in het Drentse landschap. De eerste duizenden jaren als zwervende jager-visser-verzamelaars. Rond 5.500 v. Chr. vindt een belangrijke toename plaats van de temperatuur en van de vochtigheid. Die is dan hoger dan aan het begin van de 21e eeuw. Er is sprake van vorming van “oerwoud”.

Op de laagste plekken ontstaan moeras- en laagveen, later ook overgaand in hoogveen (o.a. in de oerdalen van Hunze en Vecht en de latere Smildiger venen). De grens van de hoogveenvorming lag in Drenthe ruwweg bij 5 m + NAP. In de 17e - 19e eeuw wordt een einde gemaakt aan veenvorming door ontwatering en ontginning van het veen (bron: Drentslandschap).

3.2 Landschap

Het landschap rondom het plangebied behoort tot het heide- en veenontginningslandschap. Als gevolg van de ontwatering middels een netwerk van vaarten werden venen en heidevelden vanaf het begin van de 19e eeuw bloksgewijs in cultuur gebracht, waarbij de stukken woeste grond ver van ontginningswegen en vaarten, het laatst aan de beurt kwamen.

Het veen- en heideontginningslandschap wordt gekenmerkt door een rationele verkaveling met rechte ontginningswegen, een fijnmazig netwerk van sloten, greppels en vaarten, grote, vierkante agrarische blokken en bebouwing die verspreid in het landschap ligt waarbij de boerderijen met de voorkant naar de weg te liggen. Verspreid in het landschap werden kleine- en grotere ontginningsbossen aangeplant. Deze hebben net als de agrarische percelen, rechthoekige vormen. Het huidige landschap is grootschalig, open en wordt landbouwkundig intensief beheerd. Verspreid in het open landschap liggen ontginningsbossen en bosjes.

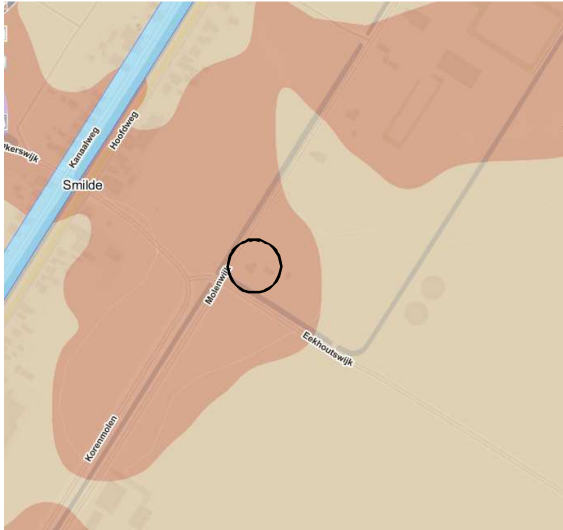
Historische landschapskaart van het plangebied en omgeving anno 1850 (links) en 1900. Bron: provincie Drenthe.

Karakteristieke beplantingsvormen en soorten

Karakteristieke beplantingsvormen ontbreken min of meer in de jonge ontginningslandschappen. Na de grootschalige ontginningen werden veelal de ontginningswegen beplant met laanbomen (zomereik). Eventuele kavelgrensbeplanting is veelal in latere ruilverkavelingen verloren gegaan. Bij boerderijen treffen we vandaag de dag jonge hakhoutsingels aan. Deze werden meestal gelijktijdig aangelegd met nieuwbouw-uitbreiding van stallen en schuren.

Bodem en water

Het bodemtype in en rondom het plangebied behoort tot de moerige podzolgronden met een veenkoloniaal dek (iWp).

Uitsnede van de bodemkaart van Nederland. Het plangebied wordt globaal met de cirkel aangeduid. Bron: provincie Drenthe.

4. Het erf

4.1 Het erf in het landschap

Het erf is een jonge bouwplaats met een woning en twee schuren. Het grenst aan de noord- en oostzijde aan agrarische cultuurgrond, aan de westzijde aan de Molenwijk en aan de zuidzijde aan een vaart. Het erf ligt vrij 'open' in het landschap; alleen aan de zuidzijde van de woning en naast een schuur staat enige beplanting. Langs de vaart staan enkele essen welke als hakhout beheerd worden, evenals enkele hoogstam fruitbomen en naast de grote loods staan enkele laurierstruiken. In de zuidwestpunt van het erf staan enkele opgaande beuken en een paardenkastanje. Op onderstaande afbeelding wordt het erf meer in detail weergegeven.

Weergave van het huidige erf. Bron: prov. Drenthe 2014.

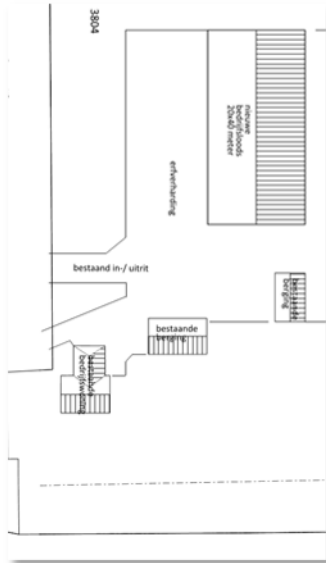

Impressie van het erf.

Reeds aanwezige beplanting in het plangebied.

Er zijn concrete plannen voor de bouw van een nieuwe schuur op het erf ten behoeve van de pioenwekerij. De schuur wordt ten noordoosten van de woning gebouwd. Op onderstaande afbeelding wordt de wenselijke ontwikkeling van het erf weergegeven.

De nieuw te bouwen schuur wordt nagenoeg in het vrije veld gebouwd. Er is direct zicht op de schuur vanaf de Molenwijk en de Eekhoutswijk. Het zicht op de schuur, vanuit zuidwestelijke richting wordt weggenomen door de aanwezige bebouwing en erfbeplanting.

Ruimtelijke analyse van het erf.

5. Het ontwerp

5.1 Uitgangspunten

Het nieuwe erfontwerp is tot stand gekomen op basis van een ruimtelijke analyse waarbij gekeken is naar de aanwezige erfbeplanting, de functies van het erf, de nieuwe wenselijke ontwikkelingen, het omringende landschap en streekeigen- karakteristieke beplanting. Bij de ontwikkeling van het erfbeplantingsplan zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Zichtbaarheid bebouwing

Agrarische bebouwing mag zichtbaar zijn in het agrarisch cultuurlandschap. Het uitgangspunt is niet om alle bebouwing achter een 'groene muur' te plaatsen. Lelijke objecten worden bij voorkeur wel achter 'groen' geplaatst.

Inheems plantmateriaal

Uitheems plantmateriaal, zoals laurier, fijnsparren en coniferen in siertuinen zijn acceptabel. Het gebruik van uitheems plantmateriaal op het erf wordt verwijderd en vervangen voor inheems plantmateriaal.

Streekeigen beplanting

Als plantmateriaal voor nieuwe beplanting wordt streekeigen beplanting gebuikt. Dit is beplanting welke karakteristiek is voor het landschap en geschikt is op de locatie (bodem, water). Naast het aanleggen van beplanting, kan het zinvol om bestaande niet inheemse beplanting te verwijderen en al dan niet te vervangen voor inheems plantmateriaal.

Abiotische omstandigheden

De grond in het plangebied bestaat uit een vlakvaaggrond met een matig diepe ontwatering. De gemiddeld hoogste grondwaterstand is 79 cm onder maaiveld. De gemiddeld laagste grondwaterstand is 155 cm beneden maaiveld.

Landschap

Het plangebied ligt in een grootschalig, open rationeel verkaveld jong ontginningslandschappen met rechte wegen en sloten en blokvormige kavels. Kavelgrensbeplanting staat doorgaans haaks op ontginningswegen. Struweel ontbreekt nagenoeg volledig in het cultuurlandschap en op erven. Opgaande bomen treffen we aan als laanbeplanting en als solitaire bomen op erven.

5.2 Het ontwerp

Het erfbeplantingsplan voorziet in het behoud van de huidige beplanting ten zuiden van de woning, uitgezonderd de laurier bij de schuur. Deze zal worden verwijderd. Om het zicht op de schuur vanuit noordelijke richting te verminderen wordt een struweelhaag geplant en worden enkele solitaire bomen geplant. Eénmaal groot, vormen deze de blikvangers op het bedrijf.

Om het zicht vanuit zuidoostelijke richting op de schuur te verminderen worden twee solitaire lindenbomen geplant. In de open ruimte ten zuiden van de schuur een hoogstam fruitboomgaard aangelegd. Op onderstaande afbeelding wordt het inpassingsplan gepresenteerd. Om de entree naar het bedrijf te verfraaien worden drie zomereiken laanbomen geplant aan de noordzijde van de oprit.

Landschappelijke inpassing van het nieuwe erf.

6. Beheer en inrichting

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op beheer- en inrichtingsmaatregelen die genomen moeten worden om het erfinpassingsplan in de praktijk ten uitvoering te brengen.

6.1 Inrichtingsmaatregelen

Laurier

De aanwezige laurierbeplanting rondom de schuur wordt verwijderd.

Struweelhaag

De struweelhaag bestaat uit een (gelijk) gemengde opstand met hazelaar, Gelderse roos, hondsroos, veldesdoorn, gewone vlier, vuilboom, lijsterbes, sleedoorn, liguster, boswilg en gewone vogelkers. De struweelhaag bestaat uit twee rijen beplanting in een plantverband van 1,5 x 1,5 meter. Het plantvak wordt 3,5 meter breed.

Algemene plantinstructie voor bosplantsoen (singel en erfbosje)

1. Het aanplanten van een houtwal of singel kan plaats vinden tussen half november en half maart, mits het niet vriest. Gebruik inheems plantmateriaal, wat passend is in de streek.
2. Voor de aanplant wordt vaak gekozen voor 3-jarig bosplantsoen met de maat 80-100 cm hoogte.
3. De te beplanten oppervlakte dient te worden bewerkt, dit kan door frezen en/of planten in bewerkte grond.
4. Plant de soorten aan in groepen van minstens 5-7 stuks per soort. Op die manier voorkomt u dat

langzaam groeiende soorten worden overgroeid door snel groeiende soorten.

5. Let op dat u niet te diep plant. De diepte is afhankelijk van de omvang van het wortelstelsel. Steek een gat (houd de grond op de schop), plaats het plantsoen zo dat alleen de wortels in het gat zitten. Gooi de grond weer in het gat, terwijl u het plantsoen vasthoudt. De grond iets aanduwen.

6. Indien u niet direct alle bomen en/of struiken kunt aanplanten, dan kunt u ervoor kiezen de bomen en/of struiken tijdelijk op te kuilen. Kies hiervoor een vochtige schaduwrijke plaats uit. Het opkuilen kan door een gat in de grond te graven en daar de bomen met de wortels in te zetten. Bedek de wortels met de vrijgekomen grond.

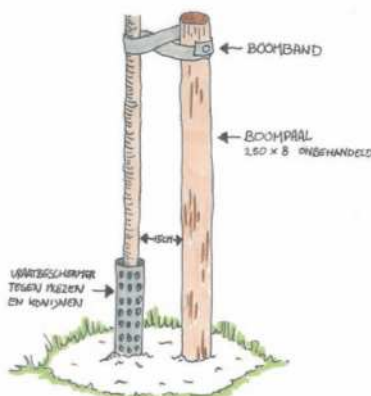
Solitaire bomen

Er worden zeven solitaire linden; drie langs de oprit en vier langs de randen van het perceel. Als plantmateriaal worden als laanboom gekweekte bomen gebruikt met een minimale stamomtrek van 14-16 cm op 1,5 meter hoogte.

Het aanplanten van een boom kan plaats vinden tussen half november en half maart, mits het niet vriest. Voor de aanplant wordt vaak gekozen voor een laanboom met een minimale omtrek van 10-12 cm. U kunt ook kiezen voor een grotere maat, bijvoorbeeld 14-16 cm met kluit. Indien u niet direct alle bomen kunt aanplanten, dan kunt u ervoor kiezen de bomen tijdelijk op te kuilen. Kies hiervoor een vochtige schaduwrijke plaats uit. Het opkuilen kan door een gat in de grond te graven en daar de bomen met de wortels in te zetten. Bedek de wortels met de vrijgekomen grond.

Specifieke plantinstructie

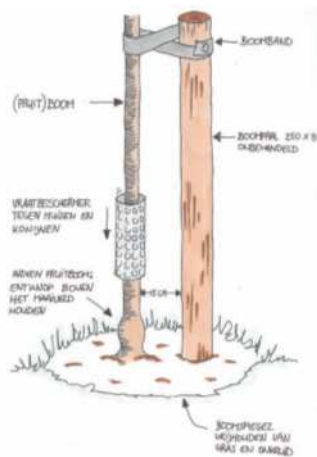
1. Voor het aanplanten is een ruim plantgat noodzakelijk waarin de wortels zich wijd kunnen uitspreiden. Het plantgat dient daarom ongeveer een afmeting te hebben van 70x70x70 cm groot. Spit na het graven de bodem van het plantgat los.
2. Plaats daarna een boompaal van onbehandeld hout naast de boom (maat 250 cm lengte bij 8 cm doorsnede), op ongeveer 15 cm van de boom, aan de kant van de heersende windrichting (dit is meestal het zuidwesten). Bevestig de jonge boom met een brede band aan de boompaal.
3. U kunt nu het plantgat weer dichtgooien. Pas indien nodig bodemverbetering toe door bijvoorbeeld potgrond te mengen met de grond uit het plantgat.
4. Plaats bij een bomengroep de bomen ruim uit elkaar, de minimale plantafstand is 6 meter. Een volwassen boom kan al snel een kroon ontwikkelen van 10 meter breed.

Boom met boompaal.

Hoogstam fruitbomen

Er worden zes hoogstam fruitbomen geplant; bestaande uit appel- en perenbomen. Voor de aanleg van de hoogstam appelbomen wordt gebruik gemaakt van bomen met een maat van 10-12 cm (stamomtrek op 1,5 m1 hoogte). De hoogstamappelbomen worden in een ruim plantgat gepoot en ondersteund door twee boompalen met boomband. Er wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van oude rassen. Deze zijn van nature robuuster en minder kwetsbaar voor ziektes en plagen.

Plantinstructie hoogstam fruitboom.

Verder:

- Hoogstambomen kunnen meer dan 10 meter hoog en breed worden. Het is daarom belangrijk bij aanplant de fruitbomen op ruime afstand van elkaar te planten.
- Plant daarom appelbomen minstens 10 meter uit elkaar, peren en kersen 8 meter en pruimen 6 meter uit elkaar.
- Voor het planten is een ruim plantgat noodzakelijk waarin de wortels zich wijd kunnen uitspreiden. Het plantgat moet daarom een afmeting hebben van 70x70x70 cm groot. Spit na het graven de bodem van het plantgat los.
- Plaats daarna een boompaal van onbehandeld hout naast de boom (maat 250 cm bij 8 cm), op ongeveer 15 cm van de boom, aan de kant van de heersende windrichting (dit is meestal het zuidwesten), waar u de jonge boom met een brede band aan bevestigt.
- U kunt nu het plantgat weer dichtgooien. Pas bij arme grond bodemverbetering toe door bijvoorbeeld potgrond te mengen met de grond uit het plantgat.

6.2 Beheer

Struweelhaag

De struweelhaag wordt beheerd als hakhoutsingel. Dat wil zeggen dat de beplanting periodiek afgezet mag worden. Dit afzetten gebeurt vlaksgewijs. Hierdoor komt voldoende licht op de grond zodat de beplanting opnieuw zal uitlopen en een dichte begroeiing zal vormen. Indien de struweelhaag te veel uitdijt, kan deze ook jaarlijks geschoren worden. Hierdoor ontstaat een dichte struweelhaag.

Voorbeeld van een ééNZijdig geschoren struweelhaag.

Hoogstam fruitbomen

Het snoeien van fruitbomen wordt al eeuwen toegepast. Het snoeien van de fruitboom in de jeugdfase wordt de vormsnoei genoemd. De vormsnoei zorgt voor een bepaald model. Wanneer dat model is bereikt volgt de onderhoudssnoei. Ook kunnen fruitbomen op verschillende manieren gesnoeid worden. Bijvoorbeeld met als doel productie of als doel het landschappelijk beeld. Landschapsbeheer Gelderland geeft basiscursussen voor het snoeien van hoogstamfruit.

Vormsnoei

De vormsnoei is vooral belangrijk bij de jonge bomen. Elke soort heeft zijn eigen specifieke vorm. Bij de appel wordt over het algemeen een bolvorm aangehouden zonder harttak. Peren vormen van nature meer een kroon met een harttak. Deze kroon krijgt meer een piramidale vorm. Nadat de fruitboom is aangeplant is het belangrijk direct de eerste vormsnoei toe te passen. Uit het gestel worden vaak niet meer dan 4 gesteltakken aangehouden, de overige takken kunnen worden weggesnoeid. Afhankelijk van de soort kunt u kiezen voor het behouden of weghalen van de harttak.

Onderhoudssnoei

Fruitbomen kunnen het beste jaarlijks gesnoeid worden. Het gaat daarbij om vervanging van minder vitaal, afgedragen vruchthout, het verwijderen van ziek hout en het verwijderen van verkeerd geplaatste nieuwe scheuten. In een regelmatig onderhouden, vitale hoogstamfruitboom zullen elk jaar nieuwe scheuten ontstaan. Een deel kan worden gehandhaafd en gebruikt als nieuwe vruchttakken. Een ander deel dient te worden verwijderd.

Solitaire bomen

Geen beheer; mogelijk opkronen als laag hangende takken schade of hinder veroorzaken.